

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра історії української літератури та компаративістики

Кваліфікаційна робота

з теми:

**ДРАМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ «КАМІННИЙ ГОСПОДАР»:
ЖІНОЧИЙ ПОГЛЯД НА ТРАДИЦІЙНИЙ СЮЖЕТ**

Виконала:

здобувачка вищої освіти

2 курсу, групи Ukr1-M21z

освітньо-професійної програми

Середня освіта (Українська мова і література)

другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 014 Середня освіта

(Українська мова і література)

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Атаманська Юлія Валентинівна

Керівник:

Починок Л.І., кандидат філологічних наук,

доцент, завідувач кафедри історії української

літератури та компаративістики

Рецензент:

Кеба О.В., доктор філологічних наук,

професор кафедри германських мов і

зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський – 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Історія літературно-критичної думки про життєтворчість Лесі Українки	8
Висновки до розділу 1.	12
РОЗДІЛ 2. Образ Дон Жуана в західноєвропейському письменстві.....	15
2.1. Джерела та першотвір донжуанівського мотиву	15
2.2. Літературна історія мотиву та образу Дон Жуана	19
Висновки до розділу 2.	27
РОЗДІЛ 3. Особливості «жіночої» рецепції донжуанівського мотиву в «Камінному господарі» Лесі Українки	29
3.1. Реконструкція сюжету про Дон Жуана у драматичній поемі письменниці.....	29
3.2. «Маскулінне» начало в «Камінному господарі»: єдність у протилежності	36
3.3. Детермінізм жіночих образів у драмі Лесі Українки	49
Висновки до розділу 3.	55
РОЗДІЛ 4. Методичні аспекти вивчення творчості Лесі Українки у світовому літературному контексті	57
4.1. Вивчення драматургії письменниці в площині західно- європейської модерної естетики	57
4.2. Драма «Камінний господар» в системі уроків з осмислення життєтворчості Лесі Українки в ЗЗСО	70
Висновки до розділу 4.	81
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Актуальність роботи. Творча спадщина Лесі Українки увійшла до європейського контексту завдяки опануванню драматичної модерністської форми, яка найповніше виражала її мистецьке обдарування. Поезія та драматургія Лесі Українки означили увагу до нових цінностей, філософських та буттєвих проблем. Для своїх творів письменниця вибирає час дії переважно на зламі епох, коли загострюється боротьба суперечливих світоглядів, різних проявів моралі, розгортається діалектика думки. Її увагу привертають напружені драматичні ситуації, сильні героїчні постаті.

У драматургії, як і в ліриці та ліро-епосі, Лесі Українки широко використані світові образи і сюжети. Однак письменниця не просто запозичує, а подає їх оригінальне трактування, створюючи українські версії світових тем – «Кассандра», «Оргія», «Іфігенія в Тавриді», «Ізоolda Білорука», «Одержима», «Осінь казка», «На полі крові», «Камінний господар». Про що б вона не писала: про Україну, античну Грецію, стародавній Схід, середньовічну Європу – вона розмовляла із своїм сучасником, думала про майбутнє свого народу, вірила і змагалась за нього, водночас виводячи українську літературу в русло і контекст загальносвітового письменства. Тому звернення до проблеми компаративних зв'язків творчості Лесі Українки із світовими мотивами та мандрівними сюжетами на сучасному етапі видається особливо **актуальним**.

Життєворчість Лесі Українки привертала увагу численних критиків і дослідників від перших кроків поетеси в письменстві. Зокрема, ще І. Франко [101] зазначав, що її твори є важливим здобутком в українській літературі. Спроби дійсно наукового дослідження творчості Лесі Українки зробили також М. Євшан [22], А. Ніковський [63], С. Єфремов [23], М. Драй-Хмара [20].

Згодом літературознавство поповнилося працями, в яких дослідники здійснюють глибокий аналіз різножанрової та багатоаспектної творчої

спадщини письменниці (О.Бабишкін [4], А.Костенко [37], Л.Міщенко [56]), хоча, звісно, ці дослідження не позбавлені традиційного для радянських часів ідеологізаторства. Природно, що індивідуалізм світобачення Лесі Українки, а відтак – її тем і героїв був органічно неприйнятним для догматичного радянського літературознавства, серед засад якого був принцип масовості, уніфікації рецепції мистецтва. Крім того, певною мірою, дослідниками нехтувався і вплив культурно-інтелектуального середовища письменниці та західноєвропейської естетичної думки, яку Леся Українка сприймала безпосередньо і творчо.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної літературознавчої науки «лесезнавці» продовжують переосмислювати традиційні уявлення про творчість письменниці та розкривати нові грані її таланту. Такі дослідники, як В. Агеєва [1-2], А. Бичко [6], А. Войтюк [9], Л. Демська [14-15], А. Криловець [39-41], М. Кудрявцев [42-43], О. Кучеренко [47], Л. Мороз [59], О. Забужко [25], виявляють новаторський погляд на концептуальність творчості Лесі Українки, специфіку її творчого почерку. Ряд дослідників пропонують глибокі студії науково-методичного характеру Є.Ломонос [51], Л.Мірошниченко [53], Л.Міщенко [56], О.Рисак [85], Б.Степанишин [92], Г.Токмань [95].

Серед названих студій варто окремо відзначити праці, присвячені проблемі творчого осмислення Лесею Українкою світових образів і сюжетів, зокрема В.Агеєва [1-2], Л.Міщенко [56] А.Войтюк [9], Л.Демської [14-15], Л.Мороз [59]. Безпосередньо проблемою потрактування світового образу Дон Жуана у західноєвропейських та українській літературах займалися Т. Тацій та І.Турянська [94], Я. Розумний [86-87], В. Агеєва [1]. Дослідники акцентують увагу на історико-культурних умовах та суспільних явищах, на тлі яких виникали твори на «донжуанівський» мотив, окреслюють сюжетно-тематичну спорідненість та особливості його художнього втілення у творах, а також на своєрідності характеротворення та специфіці стильової манери митців різних епох та країн.

Незважаючи на численні праці, в яких освітлюється життєтворчість Лесі Українки, інтерес письменниці до традиційних світових сюжетів, образів та мотивів, все ж постає необхідність спеціального узагальненого ґрунтового дослідження творчих зв'язків поетеси із світовим літературним процесом, а зокрема й осмислення своєрідності «жіночого» сприйняття Лесею Українкою «донжуанівського» мотиву та його творчої інтерпретації у драмі «Камінний господар», що й обумовлює *актуальність* обраної теми.

Об'єкт дослідження — традиційні образи, мотиви та сюжети як літературне явище, творчість Лесі Українки крізь призму запозичення і трансформації світових мотивів та образів у контексті життєвого і творчого шляху та особливостей світогляду письменниці.

Предмет дослідження: особливості засвоєння та реалізації сюжету про Дон Жуана в драматургії Лесі Українки.

Мета дослідження — окреслити особливості «жіночої» рецепції та інтерпретації «донжуанівського» мотиву в драматичній поемі Лесі Українки «Камінний господар».

Визначена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати еволюцію літературно-критичної думки про життя і творчість Лесі Українки та розкрити ступінь актуальності проблеми дослідження;
- окреслити літературно-естетичні погляди письменниці та чинники, що впливали на появу світових сюжетів у її творчому спадку;
- простежити зародження, поширення та рецепцію «донжуанівського» мотиву в західноєвропейському письменстві;
- окреслити особливості характеротворення та інтерпретації у драматичній поемі Лесі Українки «Камінний господар»;
- дослідити специфіку «жіночого» бачення мотиву «донжуанства» у драмі Лесі Українки;

- підкреслити важливість і визначити оптимальні шляхи та методи вивчення творчості письменниці у світовому літературному контексті.

Методи дослідження. У дипломній роботі використано культурно-історичний, біографічний, компаративно-типологічний і текстуально-концептуальний методи дослідження, що дало змогу простежити зародження та еволюцію «донжуанівського» мотиву у загальноєвропейському письменстві, з'ясувати шляхи його проникнення та рецепції у творчості Лесі Українки, а також окреслити своєрідність осмислення і трансформації письменницею традиційного сюжету й вічного образу «Дон Жуана» у драматичній поемі «Камінний господар».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при підготовці лекційних та практичних курсів з історії української літератури та компаративістики у ЗВО. Матеріали дослідження можуть стати в нагоді вчителям української та світової літератури при проведенні спецкурсів, спецсемінарів чи факультативних занять в загальноосвітніх школах, ліцеях та гімназіях, а також при написанні курсових та дипломних робіт.

Апробація результатів дослідження. Дипломну роботу обговорено на засіданні кафедри історії української літератури та компаративістики. Основні результати дослідження оприлюднено у формі доповідей на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (29 березня 2022 року, м. Кам'янець-Подільський) та I Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти «Нові парадигми сучасної філології» (24 листопада 2022 року, м. Кам'янець-Подільський).

Матеріали дослідження апробовано під час виробничої переддипломної педагогічної практики у Деражнянському міському ліцеї № 2 (м. Деражня, Хмельницької області).

Публікації. За матеріалами дослідження здійснено публікації:

– «Жіноча» рецепція образу Дон Жуана у творчості Лесі Українки» *Збірник наукових праць студентів та магістрантів навчально-наукового інституту української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 16. С. 116–117.

– «Українська версія «донжуанівського» мотиву в драмі Лесі Українки «Камінний господар» *Збірник наукових праць студентів та магістрантів навчально-наукового інституту української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 17. С. 132–135.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури (111 найменувань). Загальний обсяг дослідження – 96 сторінки, з них – 856сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Почавши свою історію від іспанських легенд, що обростали все новими й новими подробицями з життя севільського гранда-гульвіси, який убиває командора, що вступився за гідність своєї дочки, а згодом і сам гине за містичних обставин від потиску руки камінної статуї, сюжет про Дон Жуана проходить тривалий шлях рецепції та інтерпретації в європейській літературі, видозмінюючись і набираючи нового смислового наповнення у різних часопросторових площинах.

Протягом багатьох століть відбувалася еволюція і самого образу Дон Жуана у світовому письменстві: митці поступово відходили від змалювання постаті гульвіси й розпусника, вносячи в цей традиційний образ нові риси людини глибоких почуттів, бунтівника проти моралі своєї доби, на що опосередковано впливали загальні тенденції поглиблення гуманістичного й філософського начал у літературі й мистецтві.

Так, дон Хуан Теноріо у Тірсо де Моліні – демонічна особистість. У його вдачі злочинність химерно поєднується з героїкою. Крізь риси жорстокого і свавільного феодала проступає образ зухвалого вільнодумця, який бунтує проти устоїв феодально-церковної культури.

Дон Жуан Ж.Б. Мольєра – вільнодумець, свідомий спокусник, егоїст і цинік – типовий аристократ XVII століття, що стирає межу між свободою думки й свободою інстинкту, маскуючи його за своєю інтелектуальністю.

Герой поеми Дж. Байрона «Дон Жуан» шукає ідеал краси, який живе у душі, і тому кожна зустріч із новою жінкою – це надія, що саме вона втілення цього ідеалу. Кохання, прагнення перемоги над жінками – не основна його пристрасть, він благородний воїн, мандрівник, споглядач життя.

«Дон Жуан» у п'єсі Б. Шоу «Людина і Надлюдина» – радикал, філософ, інтелектуал, людина високих ідей, що, однак, виявляє цілковиту безпорадність у реальному житті і, щоб уникнути складних ситуацій, або

вдається до втечі, або слабкодухо піддається обставинам і жінці, що сама обрала його собі за чоловіка і батька своїх майбутніх дітей.

Натомість, Леся Українка у драматичній поемі «Камінний господар» сприймає й осмислює «донжуанівський» мотив по-своєму, не вдаючись ні до наслідування, ні до модифікацій. Ідеї, втілені поетесою у цій драмі, мають самобутній філософський підтекст і співзвучні ідеологічним проблемам та світоглядним пошукам українського інтелігентського середовища початку ХХ століття.

Авторка порушує і своєрідно трактує такі важливі для людського суспільства питання, як обов'язок та влада, свобода та сваволя, честь та гідність, безвольність і свобода вибору, майстерно втілюючи ці абстракції в постаттях героїв своєї драми на «донжуанівський» мотив.

Обраний пименницею жанр драматичної поеми передбачає своєрідний сплав ліризму, епіки й драматизму. Однак, у цьому випадку, авторське визначення жанру твору акцентовано на драматичному началі, а отже, – і на відповідному сприйнятті й трансформації іспанської легенди про севільського гульвісу у творчому просторі Лесі Українки. Її «Камінний господар» – це перша ідеологічна драма у цілому ряді світових інтерпретацій «донжуанівського» мотиву, що й визначає напруженість і нестандартність ключових конфліктів твору, їх закоріненість у глибокому філософізмі.

Ідейний задум своєї драми письменниця визначала як розкриття перемоги «камінного», тобто консервативного життєвого начала, що асоціюється з Командором, над свавільною, дуалістичною душею донни Анни й подає багатоаспектне сприйняття героями ідеї вільної особистості, яку Дон Жуан бачить як відсторонення від етичних стереотипів і прагнення особистої свободи.

Проте життєва позиція Дон Жуана зазнає нищівного краху під впливом нав'язаного донною Анною розуміння «камінного» щастя – безмежної влади, яке він охоче приймає. Це, зрештою, уподібнює нестримного і свавільного «лицаря волі» до маєстатичного, монументального Командора, а отже, – і

призводить до глибокої трагедії, яку Леся Українка вбачає у втраті донною Анною та Дон Жуаном особистісної самоідентифікації через прийняття ними чужорідного світогляду. Власне, саме таке ототожнення письменницею внутрішньої сутності Дон Жуана і Командора надає творові оригінального забарвлення і, в той же час, позбавляє образ іспанського гульвіси провідної ролі у традиційному сюжеті.

Новаторство Лесі Українки полягає у тому, що вона змалювала жіночо-пасивну природу «донжуанізму». Про це свідчить перетворення звабника на «жертву»: «всесвітній спокусник» сам спокушений жінкою, що зломилася його волю. Образ «вічного» героя у драмі української письменниці стає цілком залежним від жіночих та чоловічих образів довкола нього, які часто набувають домінантного статусу і стають функціонально значущими для вираження авторського бачення образу Дон Жуана.

Українська письменниця в «Камінному господарі» руйнує сталу сюжетну основу «донжуанівського» мотиву, традиційну поляризацію характерів й пов'язану з нею систему моральних і духовних цінностей. У драмі Лесі Українки, вперше в світовій «донжуніані», домінуючим образом стає жінка: головна, активна роль належить саме донні Анні, а не Жуанові, вона стає центром дії в п'єсі. Тому колишній «лицар волі» був спокушений владою, і першою спокусницею в його житті стала донна Анна, що виявилася значно сильнішою за поборника свободи.

У драматичній поемі Лесі Українки жіночі образи (донна Анна, Долорес, донна Соль) вирізняються яскравою індивідуальністю, чіткою життєвою позицією і твердою вдачею. Навіть напівзабуті постаті покинутих Дон Жуаном жінок у драмі української авторки набувають права бути почутими.

Таким чином, можемо говорити про унікальний «жіночий» погляд Лесі Українки на традиційний «донжуанівський» мотив, що реалізується у драмі «Камінний господар» в площині притаманного авторці модерного неоромантичного світоглядного комплексу.

Своєю ідеологічною драматургією, зокрема й драматичною поемою «Камінний господар», Леся Українка запрезентувала високі потенційні можливості українського письменства в загальноєвропейському контексті, що заслуговує на особливу увагу в процесі ознайомлення здобувачів освіти з життєтворчістю письменниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агєєва В. Поетеса зламу століть: Творчість Лєсі Українки в постмодерній інтерпретації. Київ: Либідь, 2001. 264 с.
2. Агєєва В. Чому торжествує камінний господар?. *Слово і час*. 1996. № 8–9. С. 42–49.
3. Александрова Г. «Екзотизм» Лєсі Українки у студіях 1910–1920 років: наближення до проблем компаративістики. *Літературознавчі студії*. 2014. Вип. 42. URL: http://philology.knu.ua/files/library/lit_st/42-1/3.pdf (дата звернення: 12.11.2022).
4. Бабишкін О. Драматургія Лєсі Українки. Київ: Держ. вид. худ. літ., 1963. 408 с.
5. Байрон Дж.Г. Дон Жуан: Поема / пер. з англ. Є. Голованіського. Харків: Фоліо, 2004. 559 с.
6. Бичко А.К. Лєся Українка: світоглядно-філософський підхід. Київ : Український Центр духовної культури, 2000. 186 с.
7. Боговін О.В. Критична рецепція драми Лєсі Українки «Камінний господар» у ХХ–ХХІ ст.: історіографія питання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2014. Вип. 41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_41_49 (дата звернення: 12.11.2022)
8. Бондарєва О. Лєся Українка – міфологічний концепт і актуальний дискурс української драматургії кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 2. С. 3–12.
9. Войтюк А. Проблеми творчості Лєсі Українки: посіб. зі спецкурсу. Дрогобич: «Коло», 2001. 84 с.
10. Волков А. Традиційні сюжети та образи. Київ: Либідь, 2004. 378 с.
11. Гофман Е.Т.А. Музичні новели /з нім. пер. Є. Попович. Київ: Музична Україна, 1987. 248 с.

12. Гундорова Т.І. Леся Українка: християнство – екзистенціалізм – фемінізм. *Слово і час*. 1996. № 8–9. С. 19–28.
13. Гут А.В. Вивчення творчості Лесі Українки: уроки з використанням біоадекватних технологій: 8 клас. *Вивчаємо українську мову та літературу*. Харків: Основа, 2017. № 4–5. С. 19–27.
14. Демська Л. Проблема внутрішньої свободи в драматургії Лесі Українки. *Слово і час*. 1998. № 9–10. С. 54–57.
15. Демська-Будзуляк Л.М. Драма свободи в модернізмі. Пророчі голоси драматургії Лесі Українки: монографія. Київ: Академвидав, 2009. 184 с.
16. Дем'янівська Л. Українська драматична поема. Київ: Вища школа, 1984. 159 с.
17. Диба А. Українська Плеяда – найкраща, найталановитіша дитина Старої (київської) громади. *Леся Українка і сучасність: збірник наукових праць Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. Т. 4. Кн. 1. С. 295-320.
18. Дон Жуан у світовому контексті / упоряд. В. Агеєва. Київ: Факт, 2002. 448 с.
19. Донцов Д. Поетка українського Рісорджіменто : Леся Українка. Львів : Вид-во Донцових, 1922. 35 с.
20. Драй-Хмара М. Леся Українка: життя й творчість. Київ: Державне видавництво України, 1926. 156 с.
21. Дунай П. Леся Українка у критичній рецепції Андрія Ніковського. *Українська мова та література*. 2005. Ч. 7. С. 9–11.
22. Євшан М. Леся Українка. *Критика; Літературознавство; Естетика* / упор. Н. Шумило. Київ : Основи, 1998. С. 153–164.
23. Єфремов С.О. Леся Українка. *Історія українського письменства*. Київ : Феміна, 1995. С. 524–528.
24. Журавська І.Ю. Леся Українка та зарубіжні літератури. Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. 231 с.

25. Забужко О.С. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфілогій. Київ : Факт, 2007. 640 с.
26. Зарубіжні письменники: Енциклопедичний довідник. У 2-х томах. Т. 2 / за ред. Н. Михайльської та Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006 . 864 с.
27. Зборовська Н.В. Жіноче письмо на порубіжжі віків: Леся Українка, Оксана Забужко. *Слово і час*. 2004. № 2. С. 32–38.
28. Зеров М. Леся Українка: критично-бібліографічний нарис. *Зеров М. Твори в двох томах* / упор.: Г. Кочура, Д. Павличка. Київ : Дніпро, 1990. С. 359–401.
29. Іванишена Т. Шляхи трансформації образу дон Жуана в європейській драматургії ХХ ст. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип 33. С 23–30.
30. Івасютик Т. Драматургія французького комедіографа Ж.-Б. Мольєра в Україні. *Іноземна філологія*. 1981. Вип. 64. С. 130–139.
31. Івашина Т. Закономірності еволюції образу Дон Жуана в європейській літературі XVII–XX ст.: автореф. дис. канд. ... філол. наук. Тернопіль, 2002. 18 с.
32. Івашина Т. Формування основних шляхів модернізації образу Дон Жуана у європейській драмі ідей кінця XIX – початку XX ст. («Людина і Надлюдина» Б. Шоу та «Камінний господар» Лесі Українки). *Наукові записки. Серія: Літературознавство*. Тернопіль: ТДПУ, 2000. Вип. VIII. С. 65–83.
33. Кармазіна М.С. Леся Українка. Київ: ВД «Альтернативи», 2003. 415 с.
34. Качуровський І. До питання про релігійні моменти у світогляді Лесі Українки. Київ: Основи, 2008. 218 с.
35. Козак С. Проблема неоромантизму у творчості Лесі Українки: Вісник міжнародної асоціації українців. – 1991. – № 4. – С. 30-41.
36. Косач-Кривинюк О.П. Леся Українка: хронологія життя і творчості. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. 923 с.

37. Костенко А. Леся Українка Київ: Дніпро, 1985. 393 с.
38. Кочерга С. Фаустівський дух як характерна ознака героїв творів Лесі Українки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2011. Т. 24 № 1,2,4. С. 249–255.
39. Криловець А. Проблема самототожності в драматургії Лесі Українки. *«Камінний господар» Лесі Українки та феномен середньовіччя: збірник наукових праць / за ред. Я. Поліщука та А. Криловця*. Рівне: Перспектива, 1998. С. 84–89.
40. Криловець А.О. Українська література перших десятиріч ХХ століття: філософські проблеми. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 256 с.
41. Криловець А. Художня філософія Лесі Українки. Рівне: Діва, 1997. 67 с.
42. Кудрявцев М.Г. Грізна близькість відданості та зради: драматургія Лесі Українки. *Українська мова та література*. 2005. Ч. 7. С. 12–15.
43. Кудрявцев М.Г. Драма ідей в українській новітній літературі ХХ ст. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 1997. 194 с.
44. Кузьманенко А. Особливості психологічного портрету Дон Жуана в літературі ХІХ – початку ХХ століття. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка*. Сер. «Філологічні науки». Полтава, 1999. Вип. 2. С. 92–102
45. Кузьминець Ю. Історичні погляди Лесі Українки. *Пам'ять століть*. 1999. № 3. С. 137–148.
46. Кухар Р.В. До джерел драматургії Лесі Українки: монографія. Ніжин: Держ. пед. ун-т ім. М.Гоголя, 2000. 268 с.
47. Кучеренко О. Тема європейського середньовіччя у творчості Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Т. 4, кн. 1. С. 466–477.
48. Лагутіна Н. Життя і творчість Лесі Українки. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 1. С. 40–43.

49. Левчук Т. Жанрові особливості віршованої драматургії Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. Т. 6. С 126–136.
50. Левчук Т. Теоретичні аспекти літературознавчого дослідження творчості Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк : РВВ «Вежа», 2008. Т. 4. Кн. 2. С. 123–129.
51. Ломонос Є.О. Вивчення творчості Лесі Українки. Київ: Радянська школа, 1987. 206 с.
52. Маланюк Є. До роковин Лесі Українки. *Дивослово*. 1994. № 2. С. 21–28.
53. Мірошніченко Л. Леся Українка: життя і тексти. Київ : Смолоскип, 2011. 264 с.
54. Мірошніченко Л. Чотири уроки у Мольєра. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. № 2. С. 10–15.
55. Мірошніченко Л. Чотири уроки у Мольєра. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. № 3. С. 11–14.
56. Міщенко Л.І. Леся Українка: пос. для вчителів. Київ : Радянська школа, 1986. 303 с.
57. Моклиця М. Естетика Лесі Українки: проблема авторського понятійного словника. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Т. 4, кн. 1. С. 132-148.
58. Мольєр Ж.Б. Комедії. Харків: Фоліо, 2004. 493 с.
59. Мороз Л. Леся Українка і християнство. *Дивослово*. 1995. № 2. С. 4–10.
60. Насмінчук Г., Починок Л. Зарубіжна література: методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2002. С. 57–63.
61. Ненадкевич Є. Образ Дон Жуана у Лесі Українки. Київ: Наукова думка, 1998. 186 с.
62. Ненадкевич Є. Українська версія світової теми про Дон Жуана в історико-літературній перспективі. *Дон Жуан у світовому контексті*. Київ: Факт, 2002. С. 7–12.

63. Ніковський А. Екзотичність сюжету і драматизм у творах Лесі Українки. *Українська мова та література*, 2005. Ч. 7. С. 3–8.
64. Ніколенко О., Хоменко М. Гармонія класицизму. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. № 2. С. 12–15.
65. Новобранець О. Домінанта драматургічної донжуніани. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2009. Вип. 46. С. 153–157.
66. Новобранець О. Досвітні вогні української літератури: драма-обробка Лесі Українки «Камінний господар». *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2006. № 30. С. 143–147.
67. Нямцу А. Загальнокультурна традиція у світовій літературі. Чернівці: Рута. 1997. 302 с.
68. Нямцу А. Трансформація літературної традиції. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип. 33. С. 3–8.
69. Огнєва О. Східні стежини Лесі Українки: статті та матеріали. Луцьк: Волинська книга. 2007. 236 с.
70. Онуфрієнко О. Головні світоглядно-філософські засади лірики Лесі Українки. *Українська мова і література в загальноосвітній школі*. 1999. № 6. С. 31–36.
71. Опанасюк Н.Ю. Компаративний аналіз драми Лесі Українки «Камінний господар» і новели Е. Гофмана «Дон Жуан (подорожній ентузіаст)». *Бібліотека методичних матеріалів*. 27 липня 2020 року. URL: <https://vseosvita.ua/library/komparativnij-analiz-drami-lesi-ukrainki-kaminnij-gospodar-i-noveli-e-gofmana-don-zuan-podoroznij-entuziast-326880.html> (дата звернення: 12.11.2022).
72. Павличко Д. Леся Українка. *Леся Українка. На крилах пісень: Поезії*. Київ: Дніпро, 1994. С. 132–145.
73. Павличко С.Д. Криза народництва на зламі віків і поява модерного дискурсу. *Дискурс модернізму в українській літературі: монографія*. Київ : Либідь, 1999. С. 26–95.

74. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. 202 с.
75. Полушкіна Л. Невмируща драма: «Камінний господар» Лесі Українки. Київ: Мистецтво, 1972. 118 с.
76. Програма з української літератури для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти / авт. кол.: Р.В. Мовчан, К.В. Таранік-Ткачук та ін. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-2.pdf> (дата звернення: 12.11.2022).
77. Програма з української літератури для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту) / авт. кол.: Р.В. Мовчан, С.Р. Молочко та ін. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 12.11.2022).
78. Програма з української літератури для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (профільний рівень) / авт. кол.: Г.О. Усатенко, А.М. Фасоля URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 12.11.2022).
79. Пронкевич О. Дон Жуан крізь призму національного міфу. Слово і час. 2003. № 4. С. 56–62.
80. Рева І. А. Романтична іронія у драмі «Дон Жуан» Дж.Г. Байрона. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2017. Вип. 76. С. 203–209.
81. Ревук Ю. Когнітивний простір образу Дон Жуана у світовій літературі. *Філологічний часопис*. 2017. Вип. 2. С. 242–254.
82. Реда М. Образ Дон Жуана у творчості Лесі Українки у контексті європейської донжуаніани. *Roczniki humanistyczne. Tom LIV–LV. Zeszyt 7*. 2006–2007. S. 83–95. URL: <https://docplayer.net/115706408-Obraz-don-zhuana-u-tvorchosti-lesi-ukrayinki-u-konteksti-ievropeyskoyi-donzhuaniani.html> (дата звернення: 12.11.2022).

83. Рильський М. Слово про Лесю Українку. *Правдива іскра Прометей*: літературно-критичні статті про Лесю Українку. Київ: Дніпро, 1989. С. 70–91.
84. Рисак О. У вимірах самотності і спокуси владою : три драматичні поеми Лесі Українки – «У пущі», «Кассандра», «Камінний господар». Луцьк: Вежа, 1999. 67 с.
85. Рисак О. У дзеркалі Дон Жуана (Мандрівний сюжет у потрактуванні Дж.Г. Байрона, О. Пушкіна та Лесі Українки). *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2000. № 2. С. 57–61.
86. Розумний Я. Від «Севільського ошуканця» до українського Дон Жуана. *Слово і час*. 1993. № 6. С. 25–29.
87. Розумний Я. Українськість Дон Жуана в поемі «Камінний господар». *Дивослово*. 1995. № 2. С. 22–25.
88. Сивокінь Г. Леся Українка, яку ми мало знаємо. *Дивослово*. 1996. № 2. С. 125–137.
89. Стасюк Г. Династичний етос і художня творчість роду («екслібрис» Косачів-Драгоманових). *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. Т. 6. С. 453—465.
90. Стебельська А. Образи волі і рабства в драмах Лесі Українки: веб-сайт. URL: <http://md-eksperiment.org/post/20180508-obrazi-voli-i-rabstva-v-dramah-lesi-ukrayinki> (дата звернення: 12.11.2022).
91. Стендаль Ф. Про кохання. *Психологіс. Енциклопедія практичної психології*. URL: <http://psychologis.com.ua/-1-247.htm> (дата звернення: 12.11.2022).
92. Степанишин Б. Леся Українка. *Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка в школі : методичний посібник для вчителів*. Київ : «Проза», 1998. 236–338 с.
93. Сулима М. «Кам'яна душа» Івана Франка і «Камінний господар» Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. пр. Луцьк: РВВ «Вежа»

- Волин. нац. ун-ту ім Лесі Українки, 2007. Т. 4. Кн. 1. С. 376–383.
94. Тацій Т., Турянська І. Трагування образу Дон Жуана в історичній легенді та французькій («Дон Жуан, або Кам'яний гість» Мольєра), англійській («Дон Жуан» Дж. Байрона) і українській літературах («Камінний господар» Лесі Українки). *Всесвітня література в навчальних закладах України*. 2003. № 5. С. 45–48.
 95. Токмань Г. Проблемні семінари за темою «Лірика і драматургія Лесі Українки». *Дивослово*. 1995. № 9. С. 33–38.
 96. Українка Леся. Документи і матеріали: 1871–1970. Київ: Наукова думка, 1971. С. 285.
 97. Українка Леся. Європейська соціальна драма в кінці ХІХ ст. *Повне академічне зібрання творів: у 14 томах*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. Т. 7. С. 225–230.
 98. Українка Леся. Новейшая общественная драма. *Повне академічне зібрання творів: у 14 томах*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. Т. 7: Літературно-критичні та публіцистичні статті. С. 197–223.
 99. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів: у 14 томах. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. Т. 4: Драматичні твори (1912–1913). 424 с.; Т. 14: Листи (1907–1913). 616 с.
 100. Филипович П. Леся Українка. *Літературно-критичні статті* / упоряд., авт. передм. і приміт. С. Гречанюк. Київ : Дніпро, 1991. С. 105–109.
 101. Франко І. Леся Українка. *Франко І. Зібрання творів у 50 томах*. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 254–275; Т. 32. С. 39–42.
 102. Хороб С. Леся Українка і Генрік Ібсен: типологія неоромантичного мислення. *Українська драматургія: крізь виміри часу: теоретичні та історико-літературні аспекти драми: збірник статей*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. С. 83–91.
 103. Хороб С. Неоромантизм у драматургії Лесі Українки. *Українська драматургія: крізь виміри часу: теоретичні та історико-літературні*

- аспекти драми: збірник статей.* Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. С. 69–83.
104. Хропко П. Жанрові особливості драматичних творів Лесі Українки. *Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження.* Київ : Наукова думка, 1973. С. 84–93.
105. Чайковська В. Т. Проблема необхідності і свободи в драматургії Лесі Українки. *Вісник Житомир. держ. пед. ун-ту.* 2001. № 7. URL: <https://ukrlit.net/article1/1541.html> (дата звернення: 12.11.2022).
106. Чижевський Д. Реалізм в українській літературі. Київ: ВЦ «Просвіта», 1999. с.
107. Чорній С. Дон-гуанівський мотив: Тірсо де Моліна, Олександр Пушкін, Леся Українка. *Записки НТШ.* Т. ССХХІV. Львів, 1992. С. 119–127.
108. Шалагінов Б. Жан-Батіст Мольєр. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України.* 2004. № 2. С. 31–34.
109. Шевчук М. Питання класифікації традиційних сюжетів у творчості Лесі Українки. Київ: Основи, 1999. 256 с.
110. Шерех Ю. Театр Лесі Українки чи Леся Українка в театрі. *Наші дні.* 1943. 11 листоп.; Шерех Ю. Друга черга: Література. Театр. Ідеології. *Сучасність.* 1978. № 1. С. 49–61.
111. Ярош М. Особливості трансформації традиційних мотивів у драматичних поемах Лесі Українки. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка.* 2009. № 46. С. 229–233.